Oppassen geblazen*

Over vormelijke, semantische en historische aspecten van de Nederlandse geblazen-*constructie*

Tom Bossuyt

NT 24 (3): 259–290
DOI: 10.5117/NEDTAA2019.3.001.BOSS

Abstract

Oppassen geblazen. On formal, semantic and historical aspects of the Dutch geblazen *construction*

The present study is concerned with the Dutch *geblazen*-construction (e.g. *het is oppassen geblazen* 'one should watch out'; literally: 'it is to.watch. out blown'). Its aim is to give the first systematic, usage-based description of the most important formal and semantic, as well as some diachronic aspects of this severely understudied construction. Based on 1,258 instances from the SoNaR-corpus of contemporary written Dutch, the construction's composition, schematicity, and its realized type-productivity (i.e. the number of infinitives combined with *geblazen*) are described, allowing for a more precise definition of the construction's general meaning. Additional qualitative diachronic corpus data from the DBNL are used to give a plausible explanation of how *geblazen* 'blown' could have acquired its non-literal, modal reading in this construction. While it is very likely that this reading developed from an earlier metaphorical reading of infinitive + *geblazen*, this source construction alone cannot explain the attested jump in productivity in the 1950s and the sudden occurrence of the subject and copula

* Ik dank Nina Allaert en Christa Schneider voor de inspiratie om een artikel over deze constructie te schrijven. Ik ben Freek Van de Velde, twee anonieme reviewers en de redactie van *Nederlandse Taalkunde* zeer dankbaar voor hun vele inzichtvolle tips, die dit artikel fundamenteel hebben verbeterd. Uiteraard draag ik alleen de eindverantwoordelijkheid voor eventuele fouten in de tekst.

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

het is 'it is' in the construction. This suggests that the *geblazen*-construction may in fact be a multiple source construction.

Keywords: infinitives, construction grammar, multiple source construction

1 Inleiding

Voor wie meer wil weten over de Nederlandse *geblazen*-constructie, hier geïllustreerd aan de hand van het voorbeeld in (1), is het vooral zoeken geblazen.

(1) De politiezone van Vilvoorde-Machelen kondigt voor vandaag, maandag, enkele snelheidscontroles aan. Het is *oppassen geblazen* in de Watermolenstraat in Machelen, in de richting van de Geyndtgaarde. (SoNaR-corpus, WR-P-P-G-0000701397)

Deze constructie wordt namelijk in enkele belangrijke naslagwerken, zoals in de *Algemene Nederlandse Spraakkunst* (ANS 1997) of de *Syntax of Dutch* (Broekhuis et al. 2015; Broekhuis & Corver 2015, 2016), over het hoofd gezien. De vijftiende editie van de Grote Van Dale vermeldt de op (1) gelijkende zin *nou is het oppassen geblazen* onder het lemma [2]*blazen* zonder verdere uitleg (Van Dale 2015: 504); onder het lemma [1]*oppassen* wordt diezelfde zin als *het is nu zaak goed op te passen* geparafraseerd (ibid.: 2777).

In een kort, slechts officieus gepubliceerd essay noemt Foolen (2014) de parafrase in Van Dale (2015) 'apprehensief', waarmee bedoeld wordt dat 'de spreker […] bezorgd [is] en […] reden voor een waarschuwing [ziet]'. Foolen betwijfelt echter of deze betekenisomschrijving de volledige semantische lading van de constructie dekt, aangezien hij meent dat *geblazen* – in tegenstelling tot wat het voorbeeld in Van Dale impliceert – in het huidige Nederlands met meer infinitieven dan alleen *oppassen* kan voorkomen. Zo zouden *smullen geblazen*, *lachen geblazen* en *vakantie vieren geblazen* 'voor de moderne taalgebruiker geen uitzonderlijke combinaties' zijn, hoewel ze duidelijk niet apprehensief zijn.

Verder gaat Foolen (2014) ervan uit dat de betekenis van de constructie aanvankelijk zuiver apprehensief was, maar dat deze zich intussen door (nieuwere) combinaties met semantisch sterker uiteenlopende infinitieven tot een 'algemenere gerundivische, adhortatieve' constructie heeft ontwikkeld. Met andere woorden: de constructie zou in het hedendaagse Nederlands niet langer in eerste instantie een waarschuwing of

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

bezorgdheid, maar veeleer een aansporing of aanmaning uitdrukken (zie de definities van *adhortativ* en het grotendeels synonieme *kohortativ* bij Bußmann 2008: 6, 344).

Hard empirisch bewijs voor deze ontwikkeling heeft Foolen (2014) niet, maar volgens hem is het voorkomen van *geblazen* een overblijfsel van de oorspronkelijke, apprehensieve betekenis: '[i]n vroeger tijden werd ter waarschuwing wel de alarmtrompet geblazen en in die richting zullen we dan ook de oorsprong van dit gebruik van *geblazen* moeten zoeken'. Een gelijkaardige verklaring voor het voorkomen van *geblazen* vinden we in een blogpost van Coppen (1998), al hoeft de oorsprong volgens hem niet noodzakelijk apprehensief te zijn geweest: '[d]e uitdrukking is natuurlijk afkomstig uit de militaire wereld, waar *allerlei* activiteiten door signalen werden "geblazen"' (nadruk T.B.).

De *geblazen*-constructie wordt ook heel kort bij Oosterhof & Hoeksema (2008) vermeld. In hun corpusstudie over de polariteitsgevoeligheid van de vaak apprehensief gebruikte werkwoorden *oppassen*, *opletten* en *uitkijken* merken zij op dat de infinitiefvormen van deze werkwoorden soms met *geblazen* voorkomen. Zulke combinaties zouden frequenter zijn bij *oppassen* en *opletten* dan bij *uitkijken* (ibid.: 91), al is deze observatie op een zeer klein sample van slechts 21 tokens met *geblazen* gebaseerd. Ondanks het feit dat hun dataset uitsluitend uit combinaties met de drie eerdergenoemde werkwoorden bestaat, stellen Oosterhof & Hoeksema een veel algemenere betekenisomschrijving van de *geblazen*-constructie voor: deze zou 'een vorm van deontische modaliteit' uitdrukken, 'waarbij het gaat om wenselijkheid en (eventueel) noodzakelijkheid' (ibid.: 91); Coppen (1998) heeft het dan weer over 'verplichtheid tot waarschijnlijkheid'. Deze omschrijvingen sluiten nauw aan bij de definitie van het door Foolen (2014) voorgestelde label *gerundivisch*: hoewel de *geblazen*-constructie vormelijk gezien weinig tot niets met Latijnse verbale adjectieven gemeen heeft, drukken beide wel een gelijkaardige betekenis uit, namelijk 'noodzakelijkheid' of 'mogelijkheid' (zie definitie *Gerundivum* bij Bußmann 2008: 233). Daarom zou volgens Foolen de Nederlandse vertaling van Horatius' versregel *Nunc bibendum est* (waarin *bibendum* een gerundivum is) 'Nou is het drinken geblazen' kunnen luiden.

Hoewel Coppen (1998), Foolen (2014) en Oosterhof & Hoeksema (2008) een gelijkaardige betekenis aan de constructie toewijzen en aanwijzingen geven dat *geblazen* met meerdere infinitieven kan voorkomen, vertonen al deze studies een gebrek aan voldoende empirische data. Het doel van deze studie is de betreffende constructie voor het eerst op basis van een aanzienlijk aantal corpusdata te beschrijven opdat preciezer gedocumenteerd

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

wordt uit welke bestanddelen de constructie bestaat, hoe schematisch deze bestanddelen zijn en hoe productief de constructie is. Aan de hand van deze data kunnen de beweringen van Coppen, Foolen en Oosterhof & Hoeksema over de algemene betekenis van de *geblazen*-constructie getest worden. Daarenboven wordt kort nagegaan hoe en wanneer de constructie is ontstaan.

Voor deze vraagstellingen is een onderzoek binnen het kader van de constructiegrammatica aangewezen (Goldberg 1995, 2006; Croft 2001; zie Verhagen 2005 voor een Nederlandstalige inleiding en Traugott & Trousdale 2013: 2-8 voor een recent Engelstalig overzicht). Het onderzoeksobject van deze studie voldoet namelijk aan het 'constructiecriterium' van Goldberg (1995: 4), d.w.z. het criterium om als talige constructie erkend te worden, aangezien de betekenis niet strikt compositioneel uit de vormelijke onderdelen af te leiden is en het gebruik van *geblazen* tenminste op het eerste gezicht moeilijk te verklaren lijkt.[1] Een tweede argument voor een constructionele aanpak is dat er binnen de constructiegrammatica in het algemeen een grotere interesse voor schematiciteit en productiviteit bestaat dan in veel andere stromingen (zie bijvoorbeeld Barðdal 2008; Traugott & Trousdale 2013).

De volgende paragraaf licht de methodologie van deze studie kort toe. Zowel de gebruikte synchrone en diachrone corpora als de ingegeven zoekopdrachten worden beschreven en geëvalueerd. Paragraaf 3 behandelt enkele vormelijke aspecten van de *geblazen*-constructie, met name de bestanddelen van de constructie en hun schematiciteit alsook de productiviteit van het infinitief-'slot'. Daarbij wordt duidelijk dat er naast typische gevallen zoals (1) ook combinaties van een infinitief en *geblazen* bestaan die zowel vormelijk als semantisch van de typische attestaties afwijken. Zoals uit de argumentatie van Foolen (2014) afgeleid kan worden, is een overzicht van de verschillende betekenissen van de met *geblazen* gecombineerde infinitieven nodig om de algemene betekenis van de gehele constructie te kunnen bepalen. Deze algemene betekenis wordt in paragraaf 4 besproken. In paragraaf 5 gaat het om de historische ontwikkeling van de constructie, waarbij de hypothesen van Foolen (2014) en Coppen (1998) worden getoetst. Deze studie argumenteert dat de Nederlandse *geblazen*-constructie hoogstwaarschijnlijk uit meerdere bronstructuren is samengesteld en dus

1 In later werk stelt Goldberg dat zelfs volledig compositioneel voorspelbare vorm-betekenisparen als constructies kunnen worden gezien zolang ze frequent genoeg voorkomen (Goldberg 2006: 5). De relevantie van deze ruimere constructiedefinitie voor de *geblazen*-constructie wordt in paragraaf 4.2 opnieuw opgenomen.

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

een zogenaamde *multiple source construction* is (Van de Velde et al. 2013). De zesde en laatste paragraaf geeft een samenvatting van de belangrijkste bevindingen en een vooruitblik op verder onderzoek.

2 Methodologie

Deze studie bestaat uit twee corpusstudies: een kwantitatieve synchrone corpusstudie op basis van het SoNaR-corpus en een kwalitatieve diachrone studie aan de hand van data uit de Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL). Omdat deze studie een eerste algemene beschrijving van de *geblazen*-constructie beoogt, zijn zulke referentiecorpora beter geschikt dan het gebruik van genrespecifieke tekstcollecties.

2.1 SoNaR-corpus

Het SoNaR-corpus is een referentiecorpus van het hedendaagse geschreven Nederlands. Het bestaat uit ongeveer 500 miljoen woorden, verdeeld over een brede waaier aan 'traditionele' en 'moderne' tekstgenres. Tot de eerste categorie behoren onder andere fictieteksten, artikels uit verschillende kranten en tijdschriften alsook juridische en academische teksten; onder de tweede noemer vallen onder meer chatgesprekken, filmondertitels, blogs en tweets. Het corpus bestaat uitsluitend uit teksten die na de spellingshervorming van 1954 werden gepubliceerd, waarbij recentere teksten duidelijk veel sterker vertegenwoordigd zijn dan oudere. Voorts is het SoNaR-corpus pluricentrisch, aangezien het zowel Nederlandse als Belgische teksten bevat. Voor deze en verdere – ook meer technische – informatie over het corpus wordt de lezer naar het artikel van Oostdijk et al. (2013) doorverwezen.

Voor complexere zoekopdrachten gebruikt het SoNaR-corpus een variant van de CQL-zoeksyntaxis, die ook in vele andere corpora gebruikt wordt. Met deze zoeksyntaxis kan onder meer naar automatisch geannoteerde woordklassen gezocht worden. Bovendien is het mogelijk de zoekopdracht aan de hand van verschillende metacriteria zoals land, leeftijd van de auteur of tekstsoort te preciseren. Voor deze studie werd de volgende zoekopdracht ingegeven, telkens onder een andere waarde voor het metacriterium land (*country*), namelijk 'Nederland', 'België' of 'onbekend':

(2) [pos="WW.*"]["geblazen"]

Deze zoekopdracht vindt alle voorbeelden waarin de vorm *geblazen* onmiddellijk op een werkwoord volgt. In totaal werden 1635 combinaties

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

gevonden, waaronder echter ook enkele ongewenste combinaties zoals het voorbeeld in (3):

(3) Nadat hij positief *had geblazen*, vroegen de agenten hem om zijn wagen aan de kant van de weg te plaatsen. (SoNaR-corpus, WR-P-P-G-0000361957)

Een groot voordeel van deze zoekopdracht is daarentegen dat gewenste combinaties met een afwijkende woordvolgorde wel gevonden konden worden:

(4) De kritieken blijven steken in de observatie dat het met het kapitalisme *oppassen is geblazen*. (SoNaR-corpus, WR-P-P-H-0000148253)

In principe zou het mogelijk geweest zijn om uitsluitend te zoeken naar infinitieven (in plaats van de veel algemenere categorie 'werkwoorden') die onmiddellijk door *geblazen* gevolgd worden, maar de voordelen die deze grotere *recall* met zich meebrengt, wegen voor deze studie zwaarder door dan het bovenbeschreven gebrek aan precisie in de zoekopdracht, vooral omdat de dataset niet te groot is voor manuele analyse.

Na het manueel uitfilteren van (a) ongewenste combinaties zoals in (3), (b) een aantal *doubles* en (c) enkele metatalige voorbeelden uit de tekst van Coppen (1998) – deze blogpost is in het SoNaR-corpus opgenomen –, bleef een sample van 1258 tokens over. Dit sample werd gebruikt voor de verdere synchrone analyse van de *geblazen*-constructie (zie paragrafen 3 en 4).

Het oudste geldige voorbeeld van de Nederlandse *geblazen*-constructie in het SoNaR-sample komt in een tekst uit 1994 voor. Dit zou erop kunnen wijzen dat de constructie zeer recent ontstaan is, maar omdat Coppen (1998) nergens doet vermoeden dat hij een op dat moment zeer recent taalfenomeen beschrijft en het SoNaR-corpus, zoals reeds werd vermeld, vooral uit modernere teksten is samengesteld (hoofdzakelijk vanaf de jaren '90 van de vorige eeuw), werd besloten ook oudere teksten te consulteren om de ontstaansgeschiedenis van de constructie te onderzoeken.

2.2 DBNL

De Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren (DBNL) is een online consulteerbaar tekstarchief bestaande uit een groot aantal gedigitaliseerde teksten uit het volledige Nederlandse taalgebied, van circa 1500 tot heden. Ook hier zijn recentere teksten weliswaar sterker vertegenwoordigd, maar de DBNL bevat desalniettemin duidelijk meer oudere teksten dan

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

het SoNaR-corpus. Hoewel de DBNL eigenlijk niet voor taalkundig corpusonderzoek ontworpen is, kan haar online interface tot in zekere mate als historisch corpus gebruikt worden. De algemene zoekfunctie en de ingebouwde *Ngram Viewer* laten kwalitatief diachroon onderzoek toe, zoals het zoeken naar de oudste attestatie(s) van een bepaald woord of een bepaalde constructie; voor grootschalige kwantitatieve studies is de DBNL in haar huidige onlinevorm echter niet geschikt. Om de oudste attestaties van de *geblazen*-constructie te vinden, werd simpelweg naar *geblazen* gezocht.[2] De resultaten werden daarop manueel geanalyseerd.

De reden waarom deze tekstverzameling voor deze studie werd gebruikt in plaats van een specifiek voor taalkundigen ontworpen diachroon corpus zoals het Compilatiecorpus Historisch Nederlands (Coussé 2010), is dat deze meestal niet voldoende groot zijn om ook maar één voorbeeld van de *geblazen*-constructie te bevatten. De data uit de DBNL werd voor het kwalitatieve diachrone onderzoek in deze studie gebruikt (paragraaf 5).

3 Vormelijke aspecten van de constructie

Volgens Traugott & Trousdale (2013: 11-13) kunnen talige constructies op drie verschillende continuüms georiënteerd worden. Het eerste betreft de omvang van de constructie, die van 'atomisch' tot 'complex' kan variëren. Atomische constructies zijn niet verder ontleedbare morfemen zoals het adjectief *rood* of het meervoudssuffix *-en*, complexe constructies bestaan daarentegen uit meerdere morfemen, zoals het idioom *naar de haaien zijn/gaan* 'verloren, kapot zijn/gaan'. Het tweede spectrum is dat van de specificiteit, d.w.z. de abstractiegraad van de constructie, ook wel schematiciteit genoemd (ibid.: 13-17). Constructies kunnen volledig specifiek zijn (bijvoorbeeld het substantief *snelheid*) of volledig abstract (bijvoorbeeld de woordklasse 'substantief'), maar er bestaan ook tussenvormen als ADJ-*heid*, die zowel een schematische als een specifieke component bevatten. Het derde spectrum betreft het 'concept' van de constructie en varieert tussen 'inhoudelijke', d.w.z. lexicale, en 'procedurele', d.w.z. grammaticale, betekenis. Een voorbeeld van een inhoudelijke constructie is het substantief *auto*, het meervoudssuffix *-s* is daarentegen procedureel. Veel constructies, zoals *auto's*, drukken bijgevolg zowel inhoudelijke als procedurele betekenis uit.

2 Er werd ook naar oudere spellingsvarianten van *geblazen* gezocht, maar deze gaven geen gewenste resultaten.

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

In het eerste deel van deze paragraaf wordt de *geblazen*-constructie op de omvangs- en specificiteitscontinuüms georiënteerd. Uit het voorbeeld in (1) wordt reeds duidelijk dat de *geblazen*-constructie uit meerdere bestanddelen bestaat en dus als complexe constructie op te vatten is. In sectie 3.1 wordt beschreven welke bestanddelen dit precies zijn. Ook de specificiteit van de bestanddelen komt aan bod. Deze stappen zijn voor deze slecht gedocumenteerde constructie onder meer van descriptief belang. Het tweede deel van deze paragraaf (3.2) beantwoordt de vraag hoe productief de constructie is – concreet wordt onderzocht met hoeveel infinitieven *geblazen* in het corpus voorkomt en of deze infinitieven tot bepaalde semantische niches behoren. Slechts met die informatie kan onderzocht worden welke algemene betekenis de constructie uitdrukt en waar deze op het conceptspectrum te oriënteren is (zie hiervoor paragraaf 4).

3.1 Bestanddelen en schematiciteit

De bestanddelen die de typische *geblazen*-constructie uitmaken, worden hier aan de hand van het voorbeeld in (5), gedeeltelijk overgenomen uit (1), geïllustreerd. Dit voorbeeld wordt hier als 'typisch' beschouwd omdat soortgelijke tokens frequent in het onderzochte sample voorkomen. Bovendien worden gelijkaardige voorbeelden in de literatuur besproken (Coppen 1998; Oosterhof & Hoeksema 2008; Foolen 2014; Van Dale 2015).

(5) Het is *oppassen geblazen* in de Watermolenstraat in Machelen […]

Uit (5) kan men opmaken dat de constructie uit volgende bestanddelen of 'slots' bestaat: een onderwerp (*het*), een finiet werkwoord (*is*), een infinitief (*oppassen*) en de werkwoordsvorm *geblazen*. Bijwoordelijke bepalingen zoals *in de Watermolenstraat in Machelen* zijn optioneel en dus geen wezenlijke bestanddelen van de constructie. De volgorde van de slots is vanzelfsprekend afhankelijk van bepaalde syntactische factoren, zoals in (4) reeds aangetoond werd.

Veel interessanter is echter de vraag naar de specificiteit van de bovengenoemde slots: welke elementen kunnen deze slots bezetten, is telkens slechts één bepaald element mogelijk – is het subject bijvoorbeeld steeds *het* en het finiete werkwoord steeds *is* – of zijn de opties variabeler? Niet alleen op het woordniveau (zie boven: *snelheid* – ADJ-*heid* – 'substantief'), maar ook op het zinsniveau variëren constructies namelijk van quasi-volledig specifieke idiomatische uitdrukkingen als *Geef mijn portie maar aan Fikkie* 'ik heb er geen zin (meer) in' (Verhagen 2005: 201) tot volledig schematische constructies als de ditransitieve constructie [SUBJ V OBJ_1 OBJ_2]

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

(Traugott & Trousdale 2013: 14). Tussenvormen zoals de *schat-van-een-kind*-constructie (bijvoorbeeld *die kast van een huis*, *zo'n reus van een hond*, *zulke schatten van kinderen*, Verhagen 2005: 202) bevatten zowel specifieke als schematische slots. Het vorm-betekenisschema van deze laatstgenoemde constructie kan als volgt voorgesteld worden, waarbij slechts bepaalde bestanddelen volledig gespecifieerd en verplicht zijn:[3]

(6) [[Det N_1 *van* (*een*) N_2] ↔ ['N_2 die in buitengewone mate kenmerken van N_1 vertoont' (subjectief-evaluerend)]] (Verhagen 2005: 202)

Uit de SoNaR-data blijkt dat het subject van de *geblazen*-constructie meestal *het* is, zoals in (5). Dit is in 990 van de 1.258 tokens (78,7%) het geval. Verder komen aanwijzende voornaamwoorden zoals *die*, *dit*, *dat* en het niet-standaardtalige *dees* (n = 50; 4%) alsook lexicale NP's (n = 30; 2,4%) relatief vaak als subject voor, zie (7)-(9). Zeer sporadisch bezetten ook hele zinnen het subjectslot (n = 3; 0,2%), zoals *Of dat lukt* in (10). Dit slot wordt dus best voldoende algemeen als SUBJ voorgesteld.

(7) Jernigan, *dit wordt* lachen geblazen.
(SoNaR-corpus, WR-P-E-G-0000010896)
(8) Ze spelen op blote voeten. En *dat betekent* oppassen geblazen.
(SoNaR-corpus, WS-U-E-A-0000023332)
(9) Ja *zo een rally blijft* opletten geblazen hé!
(SoNaR-corpus, WR-P-E-A-0000009379)
(10) *Of dat lukt*, *is* afwachten geblazen
(SoNaR-corpus, WR-P-P-G-0000162051)

Het finiete werkwoord is meestal een vorm van het lexeem *zijn* (n = 940; 74,7%), zoals in (5) en (10), maar ook *worden* zoals in (7) (n = 100; 5,1%), *blijven* zoals in (9) (n = 47; 3,7%) en *betekenen* zoals in (8) (n = 1; 0,1%) zijn mogelijk.

Aangezien al deze werkwoorden als koppelwerkwoord kunnen worden gebruikt, wordt dit slot als KWW voorgesteld. Aangezien het complement

3 Verhagen (2005) geeft constructies anders weer; deze studie volgt de weergave die onder andere door Traugott & Trousdale (2013: 8) gebruikt wordt:
(i) [[V] ↔ [B]]
In (i) staat V voor *vorm* en B voor *betekenis/functie*. De dubbele pijl geeft volgens Booij (2010) de conventionele verbinding tussen beide weer, de uiterste vierkante haken symboliseren dat de constructie een conventioneel geheel is.

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

van een koppelwerkwoord nooit een werkwoord is, veronderstelt dit dat de werkwoordgroep die uit de infinitief en *geblazen* bestaat, niet tot de woordklasse 'werkwoord' kan behoren (of dat de *geblazen*-constructie de enige constructie in het Nederlands is waarin dit het wel geval is, wat echter niet zeer aannemelijk is). Er zijn historische argumenten voor de stelling dat het hier om een genominaliseerde infinitief gaat (zie sectie 5.1), maar het infinitiefslot wordt hier alsnog simpelweg als INF voorgesteld.

Binnen de constructie zijn bovendien zowel het onderwerp als het finiete werkwoord niet volledig verplicht. Het subject ontbreekt in 167 (13,3%) van alle attestaties (11); in 144 gevallen (11,5%) zijn zowel het subject als het koppelwerkwoord geëlideerd, zodat alleen de infinitief en *geblazen* overblijven (12).

(11) Ik zie dat ook wel graag; *is echt lachen geblazen* met die films – die zijn meestal zo ondermaats dat het waarachtig grappig wordt. (SoNaR-corpus, WR-P-E-A-0000352950)
(12) Als het blijft vriezen, kan er strax [*sic*] overal veilig worden geschaatst. Dat is nu nog niet zo want het ijs is nog niet overal dik genoeg. *Oppassen geblazen* dus, [...] (SoNaR-corpus, WS-U-E-A-0000021872)

Ellipsen zoals (12) zijn niet volledig willekeurig, maar beperkt tot bepaalde contexten. Hierop wordt in paragraaf 4.1 kort ingegaan.

Op basis van deze eerste observaties blijkt alvast dat de *geblazen*-constructie behoorlijk schematisch is. De vormzijde wordt voorlopig als volgt weergegeven:[4]

(13) [(SUBJ) (KWW) INF *geblazen*]

De constructie bestaat dus uit een subject, een met het subject congruerend koppelwerkwoord, een (genominaliseerde) infinitief en de participiumvorm *geblazen*. Slechts de twee laatstgenoemde bestanddelen zijn verplicht, alleen *geblazen* is volledig gespecifieerd. De productiviteit van het infinitiefslot wordt in sectie 3.2 nader onderzocht.

Niet alle attestaties in het sample passen echter in het voorgestelde schema in (13). Onder de uitzonderingen bevinden zich onder andere 2 (0,2%) gevallen van de zogenaamde *vinden*-constructie:

4 Merk op dat deze weergave geen rekening houdt met de bovenvermelde variabele constituentenvolgorde in de constructie (zie Croft 2001: xxviii).

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

(14) *Ik vond* het in ieder geval genieten geblazen om het hele tafereel [...] te aanschouwen (SoNaR-corpus, WR-P-E-A-0005820477)

Het voorbeeld in (14) wijkt af van de weergave in (13) omdat de *geblazen*-constructie hier in het directe object van *vinden* ingesloten is (Broekhuis et al. 2015: 250). De *vinden*-constructie kan echter zonder noemenswaardig betekenisverschil door een constructie met een *dat*-complementzin vervangen worden:

(15) Ik vond *dat* het in ieder geval genieten was geblazen om het hele tafereel te aanschouwen.

Deze parafrase met *dat*-bijzin gelijkt vormelijk sterk op de bovenvermelde voorbeelden, wat aantoont dat gevallen met de *vinden*-constructie nog steeds relatief nauw verwant zijn aan de typische constructie zoals in (13).

Veel sterkere vormelijke afwijkingen van dat schema vindt men daarentegen in een kleine groep van 49 tokens (3,9%), bestaande uit tokens met *hebben* zoals in (16) (24 tokens; 1,9%) of met *er* en *worden* zoals in (17) (25 tokens; 2%). Voorlopig worden zulke attestaties 'atypisch' genoemd.[5] De huidige paragraaf beperkt zich tot vormelijke verschillen, de semantiek van de typische constructie en atypische gevallen wordt in paragraaf 4 vergeleken.

(16) De Amerikaanse democraten *hebben verzamelen geblazen* in Denver. (SoNaR-corpus, WS-U-E-A-0000264163)
(17) Met een verdiende voorsprong *werd er rusten geblazen*. (SoNaR-corpus, WR-P-P-G-0000315893)

Het subject in (16) is net als in sommige gevallen van de typische *geblazen*-constructie een lexicale NP. Het verschil bestaat erin dat lexicale subjecten in typische gevallen volgens Coppen (1998) steeds niet-referentieel ('loos') zijn, omdat ze door een combinatie van voorzetselgroepen en het lege subject *het* vervangen kunnen worden. Dit wordt geïllustreerd aan de hand van het voorbeeld in (18), gebaseerd op (9):

(18) Ja *met/bij* zo een rally blijft *het* oppassen geblazen hé!

5 Uiteindelijk zullen deze 'atypische' gevallen als compositionele zinnen worden geïnterpreteerd, die zelf geen constructiestatus hebben en waarbij *geblazen* naargelang de context letterlijk of metaforisch wordt geïnterpreteerd, maar nooit gerundivisch-adhortatief (zie hiervoor sectie 4.2).

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

Referentiële lexicale subjecten zoals in (16) kunnen niet op deze manier worden geparafraseerd: bij een gelijkaardige parafrase moet het vervangende subject *ze* of *men* zijn, niet *het*.

(19) *Bij* de Amerikaanse democraten hebben *ze* (/heeft *men*) (**het*) verzamelen geblazen.

Een ander opvallend verschil tussen typische en atypische attestaties met infinitief + *geblazen* is dat de eerstgenoemde een koppelwerkwoord hebben, maar de laatstgenoemde niet. In (16) is *hebben* geen koppelwerkwoord, maar een hulpwerkwoord in de voltooid-tegenwoordige-tijdconstructie. *Hebben* komt dan ook überhaupt niet in typische gevallen voor.

Hoewel *worden* als koppelwerkwoord in de *geblazen*-constructie kan voorkomen – zoals in (7), waar *worden* de toekomstige betekenis 'zullen zijn' uitdrukt –, is dit niet het geval in atypische attestaties als (17). Hier is *worden* een hulpwerkwoord in een passiefconstructie, wat men aan het optreden van *er* als leeg subject in plaats van *het* herkent. De zin in (17) is een schoolvoorbeeld van een *Vorgangspassiv*, terwijl de typische *geblazen*-constructie vormelijk (doch niet inhoudelijk) eerder aan een *Zustandspassiv* doet denken.[6] Voorts kan het finiete werkwoord in (16) en (17) nooit geëlideerd worden, terwijl dit in typische gevallen in bepaalde contexten wel mogelijk is. Atypische attestaties als (17) kunnen dan weer in het actief staan zoals in (20) (zie hiervoor Van de Velde 2006), wat bij de typische constructie nooit voorkomt (**Het blaast oppassen*).

(20) Een tiental jongeren *blies verzamelen* aan het station van Diest voor een wandeling van een goede tien kilometer naar het bedevaartsoord bij uitstek: Scherpenheuvel. (SoNaR-corpus, WR-P-P-G-0000470644)

In wat volgt, zal het onderscheid tussen de typische *geblazen*-constructie en de atypische attestaties consequent doorgetrokken worden.

3.2 Productiviteit

Ook wat productiviteit betreft, verschilt de typische *geblazen*-constructie duidelijk van de atypische attestaties. Terwijl deze laatste uitsluitend met

6 Een *Vorganspassiv* drukt een (relatief) dynamische handeling uit en gebruikt daarvoor het werkwoord *worden* – bijvoorbeeld *Hij werd verminkt* –, terwijl de *Zustandspassiv* een (relatief) statische toestand uitdrukt door middel van het werkwoord *zijn* – bijvoorbeeld *Hij is verminkt* (zie ook definities bij Bußmann 2008: 786, 811).

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

de infinitieven *verzamelen* (zoals in (16); n = 47; 95,9%) en *rusten* (zoals in (17); n = 2; 4,1%) geattesteerd zijn, is de typische constructie veel productiever. Zij komt namelijk met 172 verschillende infinitieven voor. Een lijst met 71 meermaals geattesteerde infinitieven en hun frequenties wordt in Tabel 1 gegeven. In dit overzicht werden slechts de 1209 'typische' gevallen opgenomen, atypische attestaties worden hier buiten beschouwing gelaten.[7]

Tabel 1 Overzicht van meermaals geattesteerde infinitieven, hun tokenfrequentie en procentaantal

infinitief	tokenfrequentie	procent
opletten	247	20,4%
oppassen	203	16,8%
lachen	71	5,9%
genieten	67	5,5%
uitkijken	52	4,3%
verzamelen	45	3,7%
aanschuiven	37	3,1%
dringen	31	elk 2,6%
smullen		
drummen	28	2,3%
afwachten	25	elk 2,1%
knokken		
wachten		
bibberen	19	1,6%
zweten	16	1,3%
aftellen	15	1,2%
zoeken	12	1,0%
huilen	7	elk 0,6%
puffen		
pompen of verzuipen (steeds in deze combinatie)	6	0,5%
improviseren	5	elk 0,4%
rekenen		
rusten		
schuiven		
bikkelen	4	elk 0,3%
huiveren		
schrikken		
sparen		
tobben		
zwoegen		

7 De frequenties voor *verzamelen* (n = 45) en *rusten* (n = 5) in Tabel 1 zijn bijgevolg de frequenties van deze infinitieven in de typische *geblazen*-constructie.

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

aanpassen	3	elk 0,2%
afzien		
behelpen		
brullen		
gokken		
griezelen		
krabben		
passen		
ploeteren		
puzzelen		
schakelen		
studeren		
zappen		
eten	2	elk 0,2%
feesten		
grabbelen		
hollen		
inpakken		
klimmen		
luisteren		
opruimen		
opschieten		
overleven		
rennen		
sappelen		
schieten		
schreeuwen		
shoppen		
slapen		
slepen		
stampen		
swingen		
tasten		
tellen		
trainen		
trekken		
uitzoeken		
vechten		
verhuizen		
wennen		
zwemmen		

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

Daarnaast komen de volgende 101 infinitieven slechts 1 keer (elk 0,1%) met *geblazen* voor:

(21) *aanklampen, aanpakken, achtervolgen, ademhalen, afbieden, afrekenen, afstoppen, aftasten, aftrekken, afwegen, afzwemmen, besparen, bestellen, betalen, blootgeven, boffen, chatten, dokkeren, dollen, doorbijten, doorstappen, drinken, filmen, flierefluiten, glijden, gniffelen, haasten, herhalen, inenten, inhalen, inleveren, jagen, janken, joggen,* (*kalm*) *aandoen, klaarkomen, klauteren, kneden, knutselen, koken, kopen, kopiëren, krimpen, kuisen, kwakkelen, liggen, lopen, luieren, meebrullen, nagelbijten, oefenen, ontbijten, onthaasten, ontvangen, opschikken, opstappen, opvoeden, poetsen, presteren, racen, rillen, ruilen, ruziën, samenwerken, scheiden, schipperen, schmieren, schrijven, scoren, skeeleren, slalommen, sneuvelen, snoepen, snookeren, stagelopen, stapelen, stomen, stoppen, stressen, suffen, sukkelen, supporteren, tieren, treuren, uitrusten, vangen, verbroederen, verdedigen, verkassen, verwerken, voetballen, voortslepen, vreten, vullen, waken,* (*wakker*) *houden, wegzappen, werken, wringen, zingen, zitten*

Deze infinitieven kunnen door voegwoorden verbonden worden (22) en een adjectief/bijwoord (23) of een direct of indirect object (24) of een voorzetselconstituent regeren. Een combinatie van deze twee strategieën is eveneens mogelijk (25):

(22) In de eerste helft speelden wij nog fris van de lever, onbevangen zelfs. Na de kampwissel was het echter *pompen of verzuipen* geblazen. (SoNaR-corpus, WR-P-P-G-0000597458)
(23) De eerste zes weken is het echt *kalm aandoen* geblazen. Niet tillen dus en geen oefeningen.
(SoNaR-corpus, WR-P-E-A-0005369515)
(24) En dan is het *handtekeningen jagen* geblazen. Want het kinderrechtenfestival moet vooral leuk blijven.
(SoNaR-corpus, WS-U-E-A-0000024544)
(25) Indien de klager geen journalist is, krijgt hij ongelijk. Is hij wel journalist, dan is het *over eieren lopen en koppen tellen* geblazen.
(SoNaR-corpus, WR-P-P-H-0000111876)

In tegenstelling tot wat het voorbeeld in Van Dale (2015) doet uitschijnen, is de frequentste infinitief in dit sample niet *oppassen*, maar *opletten*. De observatie van Oosterhof & Hoeksema (2008: 91) dat de constructie vaker met deze twee werkwoorden voorkomt dan met *uitkijken*, wordt wel bevestigd.

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

Deze verschillen zijn significant volgens een chi-kwadraattoets (χ^2 = 211,7; df = 2; p < 0,0001).

Er worden echter nog veel meer infinitieven met *geblazen* gecombineerd. Deze vormen een bijzonder heterogene groep waarover op het niveau van het taalsysteem slechts beperkte generalisaties gemaakt kunnen worden. Vroegere generalisaties moeten in elk geval worden herzien. Zo zou de constructie volgens Coppen (1998) uitsluitend met 'werkwoorden die een "fysieke inspanning" inhouden' voorkomen, maar deze bewering wordt door meerdere attestaties met (*uit*)*rusten*, *slapen*, *fliere*fluiten en *luieren* tegengesproken. De enige zinvolle generalisatie lijkt dat de 172 infinitieven allemaal lexicale handelingswerkwoorden zijn. Combinaties met hulpwerkwoorden als *(*het is*) *zijn/worden/hebben geblazen* of met toestandswerkwoorden als *(*het is*) *weten geblazen* zijn namelijk niet geattesteerd.[8] De vormzijde van de *geblazen*-constructie wordt daarom als volgt weergegeven, waarbij de *h* voor 'handelingswerkwoord' staat:

(26) [(SUBJ) (KWW) **INF**$_h$ *geblazen*]

Dat het infinitiefslot op het niveau van het taalsysteem behoorlijk algemeen gedefinieerd dient te worden, betekent natuurlijk niet dat in het concrete taalgebruik geen frequentietendensen of duidelijke voorkeuren te herkennen zijn. Als men naar de betekenis van de vaakst voorkomende infinitieven kijkt, wordt meteen duidelijk dat de apprehensieve werkwoorden *opletten*, *oppassen* en *uitkijken* samen de meest frequente groep vormen. Verder lijkt er een sterke voorkeur voor dynamische en agentieve werkwoorden te zijn (bijvoorbeeld *lachen*, *dringen* en *knokken*), die in hun context meestal inchoatief op te vatten zijn ('er staat iets te gebeuren', zie Coppen 1998). Ook duratieve werkwoorden zoals *aanschuiven*, (*af*)*wachten* en *aftellen* komen vaak voor. Coppens stellingen moeten dus op het niveau van het taalsysteem op basis van enkele tegenvoorbeelden genuanceerd worden, maar op het niveau van het concrete taalgebruik heeft hij doorgaans gelijk.

Het feit dat de typische *geblazen*-constructie met minstens 172 infinitieven voorkomt, krijgt pas werkelijk betekenis als deze productiviteitswaarde met die van andere constructies vergeleken wordt. Een mogelijke

8 Maar voorbeelden als (23)-(25), waarin de lexicale betekenis niet alleen door het werkwoord maar ook door een substantief, adjectief of voorzetselgroep wordt uitgedrukt, doen wel vermoeden dat combinaties als?(*het is*) *stil zijn*/*wakker worden*/*plezier hebben geblazen* toch principieel mogelijk zouden kunnen zijn.

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

kandidaat voor een zinvolle vergelijking zou het imperativische participium zijn (als in: *Opgepast!*), aangezien deze constructie net als de *geblazen*-constructie vaak met de apprehensieve werkwoorden *opletten* en *oppassen* voorkomt en reeds corpuslinguïstisch onderzocht werd (Coussé & Oosterhof 2012). Een directe vergelijking van beide studies zou echter zeer onbetrouwbaar zijn, omdat Coussé & Oosterhof andere corpora dan in deze studie gebruikt hebben. Daarom beperken we ons hier tot een voorzichtige vergelijking aan de hand van het productiviteitsmodel van Barðdal (2008). Volgens dit model is de verhouding tussen typefrequentie en semantische coherentie binnen de geattesteerde types omgekeerd evenredig, d.w.z. een constructie met een hoger aantal uiteenlopende types is 'opener' en dus productiever.

In hun studie onderscheiden Coussé & Oosterhof (2012: 27) op basis van zowel vormelijke als semantische criteria vier categorieën binnen 59 geattesteerde types; bij de 172 types in deze studie zouden dat er veel meer zijn, voor zover een dergelijke opdeling überhaupt mogelijk is. Sommige semantische subcategorieën zijn weliswaar duidelijk herkenbaar, bijvoorbeeld de hoogfrequente apprenhensieve werkwoorden (*opletten*, *oppassen*, *uitkijken*) of de werkwoorden die lichamelijke reacties op buitengewone temperaturen uitdrukken (*bibberen*, *zweten*, *puffen*), maar het is onduidelijk in hoeveel en welke groepen de volledige collectie van 172 infinitieven onderverdeeld zou moeten worden. Hoewel het imperativische participium doorgaans vaker voorkomt dan de *geblazen*-constructie (d.w.z. hogere tokenfrequentie), lijkt de *geblazen*-constructie naar de criteria van Barðdal (2008) productiever te zijn dan het imperativische participium (d.w.z. hogere typefrequentie). Er is echter één gebied waarin de *geblazen*-constructie duidelijk veel minder productief is dan het imperativische participium, namelijk negatie: terwijl negatieve aanmaningen als *Niet getreurd!* frequent voorkomen en een eigen subtype vormen, bevat het gehele SoNaR-corpus geen enkele attestatie met een structuur als *(*het is*) *niet* INF_h *geblazen*.

4 Semantische aspecten van de constructie

In deze paragraaf wordt de semantiek van de constructie en diens plaats op het bovenvermelde conceptcontinuüm van Traugott & Trousdale (2013) besproken. Aangezien de typische constructie en atypische varianten niet alleen in hun bestanddelen en productiviteit, maar ook semantisch verschillen, worden ze in deze paragraaf apart behandeld.

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

4.1 Semantiek van de 'typische', modale variant

Omdat de infinitieven die het infinitiefslot van de typische *geblazen*-constructie kunnen bezetten een grote en heterogene groep vormen, dient de algemene betekenis voldoende abstract te zijn om al deze combinaties te kunnen verklaren. De omschrijvingen van Coppen (1998), Oosterhof & Hoeksema (2008) en Foolen (2014) lijken grotendeels adequaat, ondanks het feit dat ze op bijzonder weinig empirische data gestoeld zijn. De volledige constructie wordt daarom als volgt weergegeven:

(27) [[(SUBJ) (KWW) INF_h *geblazen*] ↔ ['de door INF_h uitgedrukte handeling is noodzakelijk, verplicht of wenselijk']]

Noodzakelijkheid en verplichtheid zijn sterkere aanmaningen dan wenselijkheid; noodzakelijkheid en wenselijkheid zijn dan weer eerder intern gemotiveerd, terwijl verplichtheid extern opgelegd wordt. Gemeenschappelijk aan al deze beschrijvingen is dat ze een uitdrukking van gerundivisch-adhortatieve modaliteit à la Foolen (2014) bevatten. Welke nuance het meest op een concreet geval van toepassing is, is afhankelijk van de specifieke context waarin de constructie gebruikt wordt. Zo drukt (28) eerder verplichtheid of aanmaning uit, terwijl in (29) eerder wenselijkheid wordt uitgedrukt.

(28) makkers, *knokken geblazen*! (SoNaR-corpus, WR-P-E-G-0000011527)
(29) Na het harde zwoegen op het dictee is het *zingen geblazen*. (SoNaR-corpus, WR-P-E-G-0000002700)

De interpretatie hangt deels van de lexicale semantiek van het werkwoord in het infinitiefslot af en deels van de constructie-externe context. Bovendien lijkt het elideren van het subject en finiet werkwoord de directieve/verplichtende interpretatie te versterken. Dit is geen grote verrassing als men bedenkt dat korte uitdrukkingen zoals imperatieven zoals *Zing!* doorgaans meer directief worden geïnterpreteerd dan omslachtigere verzoeken met modale werkwoorden zoals *Zou je alstublieft kunnen zingen?* Zulke ellipsen zijn dus beperkt tot directieve contexten. Het veelvuldig gebruik van uitroeptekens in elliptische *geblazen*-constructies zoals in (28) ondersteunt deze analyse.

Omwille van de uitgedrukte gerundivisch-adhortatieve modale semantiek (met welke betekenisnuancen dan ook) wordt de 'typische' *geblazen*-constructie voortaan de 'modale' *geblazen*-constructie genoemd. Het door Coppen (1998) voorgestelde inchoatieve betekenisaspect speelt weliswaar

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

bij het overgrote merendeel van de attestaties een rol, maar omdat *geblazen* ook met het duratieve koppelwerkwoord *blijven* en met lexicale infinitieven als (*af*)*wachten* voorkomt, kan dit aspect niet tot de algemene constructiebetekenis behoren. Hetzelfde geldt voor de bovenvermelde tendens voor dynamische en agentieve infinitieven.

Aangezien in de modale *geblazen*-constructie zowel inhoudsvolle (lexicale) als procedurele (grammaticale) betekenis wordt uitgedrukt, is deze constructie net als de *schat-van-een-kind*-constructie als tussenvorm op het conceptcontinuüm van Traugott & Trousdale (2013) te situeren. Dit wordt aan de hand van het voorbeeld uit (1) en (5) geïllustreerd, hier herhaald als (30):

(30) Het is *oppassen geblazen* in de Watermolenstraat in Machelen [...]
'Oppassen is in de Watermolenstraat in Machelen noodzakelijk/wenselijk.'

De lexicale betekeniscomponent van de constructie wordt vanzelfsprekend in het INF_h-slot uitgedrukt, dat in (30) door *oppassen* is bezet. Het voltooid deelwoord *geblazen* is daarentegen voor de grammaticale component verantwoordelijk en zorgt ervoor dat de gerundivisch-adhortatieve modaliteit tot uitdrukking komt. Het voorkomen van het facultatieve subject en koppelwerkwoord, in (30) *het is*, is niet louter afhankelijk van de syntactische context waarin de constructie voorkomt. Bij nader inzien blijken ook deze twee bestanddelen een rol in de uitdrukking van de modale betekenis te spelen. Enerzijds zorgt het weglaten van deze elementen voor een meer directieve interpretatie, zoals hierboven reeds werd aangetoond, anderzijds behouden combinaties van *het* en het koppelwerkwoord met een lexicale infinitief, zelfs zonder *geblazen*, hun gerundivisch-adhortatieve betekenis (voorbeelden uit Oosterhof & Hoeksema 2008: 90):

(31) Betrouwbaar is het natuurijs van Rijperkerk niet. *Het blijft* dus *uitkijken* in het Friese.
(32) In de Sovjet-Unie bijvoorbeeld werden in 1930 en 1931 honderddertig historici op grond van hun geschriften gearresteerd. Tegenwoordig *is het* vooral in islamitische landen *oppassen* voor de historicus.
(33) Een veilig idee voor de makers van vuurpijlen en zevenklappers. Maar voor de gebruikers *blijft het opletten*.

De voorbeelden in (31)-(33) kunnen respectievelijk als 'het is noodzakelijk uit te kijken', 'het is wenselijk op te passen' en 'het is noodzakelijk op te

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

letten' worden geparafraseerd. Deze voorbeelden behoren tot wat voortaan de [*het* KWW INF_h]-constructie wordt genoemd. De verhouding tussen attestaties met en zonder *geblazen* wordt verder besproken in paragraaf 5.2.

4.2 Semantiek van de 'atypische' varianten

Atypische varianten van de *geblazen*-constructie, hier geïllustreerd aan de hand van de voorbeelden in (34)-(35), verschillen niet alleen vormelijk, maar ook semantisch van de modale constructie.

(34) Met een verdiende voorsprong *werd er rusten geblazen*. (SoNaR-corpus, WR-P-P-G-0000315893)
(35) Ook bij NV-A [*sic*] hebben ze gevierd. *De partij had verzamelen geblazen* in Mortsel, en daar deed kopstuk Bart Dewever [*sic*] z'n blijde intrede. (SoNaR-corpus, WS-U-E-A-0000161742)

De infinitief heeft in deze gevallen weliswaar dezelfde lexicale betekenis als in de modale constructie, maar het gebruik van *geblazen* drukt hier geen gerundivisch-adhortatieve modaliteit uit. Het gaat veeleer om het letterlijk blazen van signalen, zoals het rustsignaal in een sportwedstrijd in (34), of om beeldspraak, zoals in het geval van het metaforische blazen van een verzamelsignaal in (35). *Geblazen* drukt in deze attestaties dus geen grammaticale, maar lexicale betekenis uit, die naargelang de context letterlijk of metaforisch geïnterpreteerd wordt. Dit betekent dat gevallen als (34)-(35) dichter bij de inhoudsvolle pool op het conceptcontinuüm van Traugott & Trousdale (2013) liggen, terwijl de modale *geblazen*-constructie dichter bij de procedurele pool te situeren is.

De implicaties gaan echter nog veel verder: aangezien de letterlijke of metaforische betekenis in (34)-(35) direct compositioneel uit de bestanddelen van de zin kan worden afgeleid en het lexicale gebruik van *geblazen* in deze gevallen volledig transparant is, voldoen deze attestaties niet aan het in paragraaf 1 beschreven constructiecriterium van Goldberg (1995). Zelfs om aan de bredere constructiedefinitie van Goldberg (2006) te voldoen, die stelt dat bijzonder frequent optredende combinaties alsnog volstaan om als constructies opgevat te worden, lijkt hun tokenfrequentie eerder aan de lage kant (n = 49 in het SoNaR-corpus). Dit lijkt te laag om er zonder meer van uit te kunnen gaan dat de combinaties van *rusten* of *verzamelen* met *geblazen* in atypische attestaties voldoende ingeworteld (*entrenched*) zouden zijn in de mentale grammatica's van de sprekers. Om deze reden bestaat er geen 'atypische *geblazen*-constructie' in de grammatica van het Nederlands. Het opvallende feit dat alle 'atypische' attestaties uit Vlaamse

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

teksten komen, suggereert dat deze misschien toch constructiewaarde hebben in het Belgisch-Nederlands, maar ook voor deze bewering is meer bewijs nodig. Voorlopig ga ik er zekerheidshalve van uit dat het in gevallen als (34)-(35) om concrete instanties van de *Vorgangspassiv*-constructie gaat in het geval van [*er wordt* INF *geblazen*], zoals in (34), of van de voltooid-verleden-tijdconstructie in het geval van [SUBJ *HEBBEN* INF *geblazen*], zoals in (35).

Synchroon zijn deze atypische attestaties dus duidelijk van de modale constructie te onderscheiden, en dit zowel op basis van vormelijke als semantische criteria. Of de letterlijke, metaforische en modale combinaties van een lexicale infinitief met *geblazen* mogelijkerwijs historisch verwant zijn, wordt in de volgende paragraaf besproken.

5 Historische aspecten van de constructie

Deze paragraaf behandelt enerzijds de diachrone ontwikkeling van de modale *geblazen*-constructie en diens verhoudingen tot (a) de atypische attestaties en (b) de [*het* KWW INF_h]-constructie. De eerste verhouding staat centraal in sectie 5.1: in deze paragraaf wordt onderzocht hoe *geblazen* aan zijn gerundivisch-adhortatieve betekenis is geraakt en of de modale constructie uit de zogenaamde atypische attestaties zou kunnen zijn ontstaan. Dit laatste blijkt slechts gedeeltelijk het geval te zijn: in sectie 5.2 wordt aangetoond dat de geschiedenis van de *geblazen*-constructie complexer is dan dusver gedacht werd en dat het waarschijnlijk om een *multiple source construction* gaat.

5.1 Diachrone verhouding van letterlijk, metaforisch en modaal geblazen

In atypische attestaties als (34)-(35) lijkt *geblazen* semantisch dichter bij de door Coppen (1998) en Foolen (2014) gepostuleerde oorspronkelijke betekenis van de constructie te liggen. Het voltooid deelwoord wordt in deze gevallen inderdaad in de betekenis van 'het blazen van instructieve signalen op een trompet of gelijkaardig instrument' gebruikt. Dit doet vermoeden dat het letterlijke, metaforische en modale gebruik van *geblazen* in combinatie met een infinitief ondanks hun synchrone verschillen toch historisch verwant zouden kunnen zijn. Een mogelijke diachrone ontwikkeling zou er als volgt kunnen uitzien:

(36) letterlijk > metaforisch > modaal

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

De voornaamste theoretische reden om van deze ontwikkeling uit te gaan – in plaats van een andere logisch mogelijke volgorde –, is dat de sequentie in (36) samenhangt met toenemende *semantic bleaching* van *geblazen* in ruil voor een toenemend abstractere en meer grammaticale (oftewel 'meer procedurele') betekenis. In elke stap wordt het concretere betekenisaspect van wijze, namelijk het blazen zelf, minder belangrijk, terwijl het abstractere gerundivisch-adhortatieve betekenisaspect in verhouding steeds belangrijker wordt:

(37) fase 1: *geblazen* in de letterlijke betekenis
bijvoorbeeld in *Er werd rusten geblazen* 'Door op een blaasinstrument te blazen wordt opgeroepen om te rusten.'

fase 2: *geblazen* in de metaforische betekenis
bijvoorbeeld in *De partij had verzamelen geblazen* 'Er wordt opgeroepen om te verzamelen.' Deze oproep wordt niet door een letterlijk blaassignaal gecommuniceerd, maar de manier van oproepen doet hier wel aan denken en wordt daarom in die termen verwoord.

fase 3: *geblazen* in de modale betekenis
bijvoorbeeld in *Het is oppassen geblazen* 'Oppassen is noodzakelijk, verplicht of wenselijk.' Er heeft geen letterlijk oproepsignaal, op welke wijze dan ook, plaatsgevonden.

Gelijkaardige betekenisverschuivingen zijn typerend voor prille grammaticalisatieprocessen (Hopper & Traugott 2003: 94), waarin metaforische en metonymische mechanismen vaak een belangrijke rol spelen (ibid.: 84-93). Dat het bij de hypothetische ontwikkeling in (36) en (37) om een nog niet vergevorderd grammaticalisatieproces gaat, kan men afleiden uit het feit dat er uitsluitend semantische veranderingen waarneembaar zijn. Vormelijke grammaticalisatiekenmerken zoals fonetische erosie kunnen hier (nog) niet worden vastgesteld.

Kwalitatieve data uit de DBNL lijken de hierboven voorgestelde historische ontwikkeling te bevestigen: letterlijk te interpreteren combinaties van een lexicale infinitief met *geblazen* zijn inderdaad vroeger geattesteerd dan metaforische attestaties, de modale constructie is nog recenter. Uiteraard betekent het voorkomen van nieuwere interpretaties in geen geval dat oudere niet meer gelijktijdig zouden kunnen voorkomen.

In de DBNL duiken de eerste combinaties van *geblazen* en een infinitief pas aan het einde van de negentiende eeuw op. In deze attestaties wordt de infinitief, die steeds *verzamelen* is, doorgaans genominaliseerd door een

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

lidwoord voor de infinitief te plaatsen.[9] Merk bovendien op dat deze vroegste attestaties *worden*-passiefconstructies zijn.

(38) De mobilisatie der troepen is overal in vollen gang. Allerwege wordt *het 'verzamelen' geblazen*. (DBNL, tijdschrift *De Gids*, 1896)

Het nominaliseren van de infinitief is hoogstwaarschijnlijk een gevolg van het feit dat het werkwoord *blazen* soms directe objecten regeert (vb. *een signaal blazen*). Vanaf het begin van de twintigste eeuw komt *geblazen* ook met 'naakte' infinitieven voor. In de terminologie van Broekhuis et al. (2015: 72-73) kan men dus stellen dat een DET-INF-nominalisatie rond de eeuwwisseling door een 'bare infinitive' werd vervangen. Op basis hiervan is het aannemelijk de infinitief in de modale *geblazen*-constructie als genominaliseerde infinitief te analyseren.

(39) Na eenige uren werd *verzamelen geblazen*; en de jachtstoet zette zich onder de fanfares, die de lijfjagers aan hun lange instrumenten ontlokten, in beweging, om naar de residentie terug te keeren. (DBNL, *Gulliver's reizen* [anonieme vertaling uit het Engels], 1907)

Zowel in (38) als (39) is *geblazen* duidelijk letterlijk te interpreteren: het gaat om militaire of jachtcontexten waarbij een verzamelsignaal door middel van een blaasinstrument gecommuniceerd wordt.

De eerste metaforische combinaties van een infinitief en *geblazen* zijn enkele decennia jonger. Ook in deze metaforische attestaties kan de infinitief zowel als genominaliseerde constituent alsook als 'naakte' infinitief gerealiseerd worden. Tevens komt *geblazen* vanaf dit stadium zowel in de *Vorgangspassiv* als in de voltooid tegenwoordige tijd voor:

(40) Het moest er vroeg of laat toe komen, dat ook onder de Indische archeologen *een krachtig 'verzamelen' geblazen* werd. Een eerste krachtige

9 Een anonieme reviewer wijst erop dat voorbeeld (38) ook anders geïnterpreteerd kan worden, namelijk met *het* als leeg subject (*het wordt allerwege 'verzamelen' geblazen*). Deze interpretatie lijkt mij echter minder waarschijnlijk dan de hier voorgestelde interpretatie van *het 'verzamelen'* als DET-INF (Broekhuis et al. 2015: 72-73), omdat *het* in de *geblazen*-constructie pas vanaf de jaren 1950 als eenduidig subject optreedt: nog decennia na dit voorbeeld komt [INF *geblazen*] uitsluitend met *er* als subject voor. Bovendien zou dit de enige attestatie van *het* als subject met een letterlijk te interpreteren *geblazen* zijn, wat niet zeer aannemelijk is.

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

klaroenstoot meenen wij in deze bibliographie te hooren weerklinken. (DBNL, tijdschrift *De Gids*, 1928)

(41) De Afrikaansche cultuuraanvoerders hebben *'verzamelen!' geblazen*. Dat is de beteekenis van de 'Uniale Taal- en Kultuurkonferensie' welke op 18 en 19 December te Bloemfontein zou worden gehouden. (DBNL, tijdschrift *Neerlandia*, 1930)

In beide gevallen is het duidelijk dat het gebruik van *geblazen* metaforisch op te vatten is: in (40) gaat het om een bibliografie in het onderzoeksveld van de Indische archeologie, in (41) om een internationale conferentie over Afrikaanse culturen. Deze contexten zijn incompatibel met een letterlijke interpretatie van *geblazen*.

Het gerundivisch-adhortatieve gebruik van *geblazen* met het loze subject *het* en het koppelwerkwoord *zijn* is in de geschreven taal pas vanaf het midden van de jaren 1950 van de twintigste eeuw geattesteerd. Onderstaande voorbeelden behoren tot de oudste attestaties van de modale *geblazen*-constructie: (42) drukt uit dat het voor de Tiroler 's morgens vroeg al verplicht is om aan te treden, (43) dat het voor de jongelui noodzakelijk was om hard te studeren. Deze voorbeelden zijn met andere woorden duidelijk gerundivisch-adhortatief.

(42) 's Morgens vroeg *is 't* al *aantreden geblazen* voor de Tiroler. (DBNL, H. de Man: *Omnibus*, 1954)

(43) Verder *was 't blokken geblazen* voor de jongelui. (DBNL, W.N. van der Sluys jr.: *Ferme jonkers, stoere knapen!*, 1955)

In diezelfde periode is echter ook een geïsoleerd geval geattesteerd dat weliswaar vormelijk identiek is met de modale *geblazen*-constructie, maar toch geen gerundivisch-adhortatieve semantiek uitdrukt.[10] Het onderstaande voorbeeld drukt veeleer een passieve betekenis uit, namelijk 'er werd gekibbeld'.

(44) Flip was nog geen week weg of *'t was* al *kibbelen geblazen*. (DBNL, L. van der Meer-Prins: *Elselinda. Logboek van 'n jonge blom'*, 1954)

10 Merk op dat het inchoatieve aspect daarentegen wel zeer prominent is in dit voorbeeld – het kibbelen begon kort na het vertrek van Flip –, maar dit inchoatieve aspect is toe te schrijven aan het feit dat *'t was al kibbelen geblazen* hier in een complexe balansschikkingsconstructie voorkomt (voor balansschikking, zie ANS 1997: 1554-1556).

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

Een mogelijke verklaring voor deze attestatie met semantische afwijking zou kunnen zijn dat er in de beginfase nog 'geëxperimenteerd' werd met de precieze betekenis van [*het is* INF_h *geblazen*]. Gedetailleerder diachroon onderzoek zal dit moeten uitwijzen.

Opvallend is in elk geval dat de modale constructie vanaf het begin met meerdere, semantisch verschillende infinitieven voorkwam, in tegenstelling tot het letterlijke en metaforische gebruik van *geblazen*, dat in de DBNL enkel met *verzamelen* voorkomt – en in het SoNaR-corpus ook met *rusten*. De heterogeniteit van de modale constructie wordt geïllustreerd door de bovenstaande voorbeelden in (42)-(43): infinitieven als *aantreden* en *blokken* hebben semantisch gezien weinig gemeen. Foolens (2014) hypothese dat de *geblazen*-constructie oorspronkelijk een zuiver apprehensieve betekenis had, blijkt bijgevolg niet te kloppen. De modale *geblazen*-constructie was klaarblijkelijk altijd al behoorlijk type-productief, al lijken apprehensieve infinitieven in het taalgebruik wel steeds sterk vertegenwoordigd te zijn geweest, zoals het onderstaande voorbeeld uit de jaren 1960 van de twintigste eeuw en de data uit het SoNaR-corpus (sectie 3.2) aantonen.

(45) Als je met zulke pientere jongens als jij te maken hebt, *is het oppassen geblazen*. (DBNL, J.G. Thieme: *Het geheim van de gele raadsheer*, 1963)

De productiviteitsverschillen tussen het letterlijke en metaforische gebruik van *geblazen* enerzijds en de modale constructie anderzijds komen dus zowel in de synchrone data uit het SoNaR-corpus als in de diachrone data van de DBNL tot uiting.

5.2 De modale geblazen-constructie als multiple source construction

Hoewel de DBNL-data bevestigen dat het met infinitieven gecombineerde *geblazen* eerst uitsluitend letterlijk, maar later ook metaforisch en uiteindelijk gerundivisch-adhortatief geïnterpreteerd kon worden, blijven twee belangrijke vragen onbeantwoord. Ten eerste is het onduidelijk hoe of waarom de modale constructie met loze subjecten als *het* en koppelwerkwoorden zoals *zijn* voorkomt, terwijl de veronderstelde bronstructuren uit [*er wordt*] of [SUBJ *HEBBEN*] bestaan. Mocht *het is* de oorspronkelijke subjecten en finiete werkwoorden hebben verdrongen, dan lijken deze vervangingen functioneel ongemotiveerd, wat deze hypothese onwaarschijnlijk maakt. Ten tweede is het bijzonder onverwacht dat het letterlijke en metaforische gebruik van *geblazen* met slechts één of twee infinitieven

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

voorkomt, terwijl de modale constructie reeds bij de eerste attestaties een veel hogere productiviteit blijkt te hebben.

Deze twee vraagstukken kunnen worden opgelost door te stellen dat de modale *geblazen*-constructie een *multiple source construction* is (Van de Velde et al. 2013). Dit betekent dat de constructie als het ware een amalgaam of contaminatie van verschillende bronstructuren is. De eerste bron is het letterlijke en later ook metaforische gebruik van het voltooid deelwoord *geblazen* met een handelingsinfinitief, zoals hierboven reeds werd beschreven. Deze ontwikkeling verklaart het voorkomen van *geblazen* in de modale constructie. De tweede bron is de zogenaamde [*het* KWW INF_h]-constructie, die hier aan de hand van enkele voorbeelden wordt geïllustreerd:

(46) Betrouwbaar is het natuurijs van Rijperkerk niet. *Het blijft* dus *uitkijken* in het Friese. (Oosterhof & Hoeksema 2008: 90; herhaald uit (30))
(47) De zegels kleven intussen geduldig aan de deuren. *Het is afwachten*. Het kan nog zo lang duren. (DBNL, tijdschrift *Dietsche Warande en Belfort*, 1929)

Dat de modale *geblazen*-constructie deels uit [*het* KWW INF_h]-constructie zou zijn ontstaan, verklaart het voorkomen van het loze subject *het* en het koppelwerkwoord (meestal *zijn*) alsook de bovenvermelde plotse productiviteitstoename in het aantal met *geblazen* gecombineerde infinitieven. Zoals (47) aantoont, is de [*het* KWW INF_h]-constructie niet alleen ouder dan de modale *geblazen*-constructie, maar op basis van (46)-(47) lijkt ze ook over een relatief hoge type-productiviteit te beschikken. Bovendien drukt deze constructie dezelfde soort gerundivisch-adhortatieve modaliteit uit – de bovenstaande voorbeelden kunnen respectievelijk als 'het is noodzakelijk uit te kijken' en 'het is noodzakelijk af te wachten' geparafraseerd worden – en komt ze ook uitsluitend met handelingswerkwoorden in het infinitiefslot voor. Deze gemeenschappelijke eigenschappen hebben het waarschijnlijk mogelijk gemaakt dat de [*het* KWW INF_h]-constructie met het metaforische [INF_h *geblazen*] gecombineerd werd, wat uiteindelijk tot het ontstaan van de nieuwe, modale *geblazen*-constructie leidde. In tegenstelling tot wat Coppen (1998) beweert, wordt *geblazen* in zinnen als *het blijft uitkijken* dus niet 'weggelaten' – *geblazen* werd net toegevoegd, zoals Oosterhof & Hoeksema (2008: 90) stellen.

De historische ontwikkeling die tot het ontstaan van de modale *geblazen*-constructie heeft geleid, wordt in (48) schematisch samengevat:

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

(47) fase 1: vóór het onststaan de modale *geblazen*-constructie, twee aparte constructies

1.1 [[*het* KWW INF_h] ↔ [['de door INF_h uitgedrukte handeling is noodzakelijk, verplicht, aangewezen of wenselijk']]

1.2 [*er wordt* INF_h *geblazen*] en [SUBJ *HEBBEN* INF_h *geblazen*] ontwikkelen naast letterlijke interpretatie ook metaforische variant, waarbij het betekenisaspect van wijze ('blazen') minder belangrijk wordt t.o.v. het betekenisaspect van aansporing

fase 2: het ontstaan van de modale *geblazen*-constructie

2.1 combinatie van 1.1 en 1.2 tot nieuwe constructie: [[*het* KWW INF_h *geblazen*] ↔ ['de door INF_h uitgedrukte handeling is noodzakelijk, verplicht of wenselijk']]

2.2 mogelijk 'experimentele beginfase' waarin de betekenis van de nieuwe constructie kon afwijken; zie voorbeeld (44) boven

fase 3: na het ontstaan van de modale *geblazen*-constructie

3.1 naast *het* komen ook andere (niet-referentiële) subjecten in aanmerking, waardoor het subjectslot schematischer wordt (*het* > SUBJ)

3.2 het subject en het finiete werkwoord worden optioneel en kunnen geëlideerd worden om een meer directieve betekenis uit te drukken

In navolging van Traugott & Trousdale (2013) wordt de verandering in 1.2 een 'constructionele verandering' genoemd (*constructional change*, ibid.: 1), omdat er slechts een semantisch aspect in een reeds bestaande constructie verandert zonder dat deze verandering met vormelijke aanpassingen gepaard gaat. Er ontstaat bijgevolg geen nieuwe constructie in het netwerk. Dit is wél het geval in de tweede fase van (48): door de combinatie van twee bestaande constructies ontstaat een nieuw vorm-betekenispaar. Dit type taalverandering noemen Traugott & Trousdale 'constructionalisatie' (*constructionalization*). De derde fase betreft weerom constructionele veranderingen, maar deze keer met betrekking tot de vorm van de constructie, zonder dat daarmee grote semantische veranderingen gepaard gaan. Het subjectslot wordt namelijk schematischer in de nieuwe constructie en het subject- en koppelwerkwoordslot worden optioneel in directieve contexten. Het is inderdaad zo dat de eerste instanties van de modale *geblazen*-constructie in de DBNL steeds met subject en koppelwerkwoord voorkomen, geëlideerde attestaties komen pas later voor. Volgens Traugott & Trousdale (ibid.: 28) is het typisch dat constructionele veranderingen zowel aan een constructionalisatieproces voorafgaan als erop volgen, nadat de nieuwe

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

constructie gevormd is. Dit is duidelijk het geval in (48). Het eindresultaat van het gehele proces wordt door de volgende drie punten gekenmerkt:

(a) de nieuwe modale *geblazen*-constructie is schematischer dan haar bronstructuren: het subjectslot is schematischer geworden en meerdere slots kunnen worden geëlideerd;
(b) de nieuwe constructie is productiever dan haar bronstructuren: de productiviteitsverschillen tussen het letterlijke/metaforische en het modale *geblazen* werden in de bovenstaande paragrafen reeds uitvoerig besproken, vermoedelijk komt de modale *geblazen*-constructie ook met meer infinitieven gecombineerd dan de [*het* KWW INF_h]-constructie;
(c) de nieuwe constructie is minder compositioneel en het gebruik van *geblazen* in de modale constructie is minder transparant dan het gebruik in de bronstructuren.

Al deze eigenschappen, namelijk een toename in schematiciteit en productiviteit maar een afname in compositionaliteit, zijn kenmerkend voor grammaticale constructionalisatieprocessen (Traugott & Trousdale 2013: 112-122).

Aangezien alle 'atypische' attestaties en 965 van alle 1258 (76,7%) attestaties in het SoNaR-sample uit Vlaamse teksten komen, lijkt het aannemelijk ervan uit te gaan dat de *geblazen*-constructie hoofdzakelijk een Vlaams fenomeen is en dat de constructie pas na het ontstaan van de modale *geblazen*-constructie (d.w.z. ten vroegste vanaf fase 2 in (48)) naar Nederland is overgewaaid. Hier moet echter opgemerkt worden dat het Belgisch Nederlands in het algemeen oververtegenwoordigd is in het SoNaR-corpus (Oostdijk et al. 2013: 244) en dat enkele vroege modale attestaties uit de DBNL zoals het voorbeeld in (42) uit Nederland komen. Bovendien blijkt uit een *distinctive collexeme analysis* (Gries & Stefanowitsch 2004) van de meest frequente infinitieven in het SoNaR-sample dat er maar weinig gezegd kan worden over de verdeling tussen Belgisch- en Nederlands-Nederlands.[11] Om de precieze geografische oorsprong van de *geblazen*-constructie te achterhalen, zal dus meer gedetailleerd onderzoek op basis van meer data nodig zijn.

11 Van de meest frequente infinitieven tonen *opletten*, *verzamelen*, *aanschuiven*, *drummen* en *knokken* een significante tendens (bij een significantieniveau van $p < 0{,}05$) om in Vlaamse teksten voor te komen; *oppassen*, *dringen*, *afwachten* en *huilen* hebben dan weer een voorkeur voor Nederlandse teksten. De meerderheid van alle infinitieven, namelijk *lachen*, *genieten*, *uitkijken*, *smullen*, *wachten*, *bibberen*, *zweten*, *aftellen*, *zoeken*, *puffen* en de vaste combinatie *pompen of verzuipen* hebben geen significante voorkeur.

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

Samengevat blijkt uit de DBNL-data dat de modale *geblazen*-constructie uit de metaforische interpretatie van [INF_h *geblazen*] en de [*het* KWW INF_h]-constructie is samengesteld en daarbij een constructionalisatieproces heeft ondergaan. In het constructionele netwerk is de *geblazen*-constructie zowel vormelijk als historisch aan deze beide bronstructuren gelinkt, bovendien vertoont ze gedeeltelijke semantisch-pragmatische overlappingen met onder meer het imperativische participium (Coussé & Oosterhof 2012) en de imperativische infinitief (bijvoorbeeld *Oppassen!*; zie Van Olmen 2009).

6 Conclusie

Deze studie is de eerste empirisch onderbouwde beschrijving van de Nederlandse *geblazen*-constructie. Aan de hand van corpusdata uit het SoNaR-corpus en de DBNL werden haar belangrijkste vormelijke, semantische en historische aspecten belicht.

In de derde en vierde paragraaf werd de constructie op de drie continuüms van Traugott & Trousdale (2013) georiënteerd. Daarbij bleek dat de constructie complex is en bestaat uit een optioneel subject, een optioneel finiet koppelwerkwoord, een mogelijk intern complexe (genominaliseerde) infinitief en het voltooid deelwoord *geblazen*. Alleen dit laatste bestanddeel is volledig specifiek, alle andere zijn in meer of mindere mate schematisch. De infinitief drukt inhoudsvolle oftewel lexicale betekenis uit, het optionele subject en koppelwerkwoord alsook het voltooid deelwoord *geblazen* drukken procedurele oftewel grammaticale betekenis uit, namelijk een vorm van gerundivisch-adhortatieve modaliteit. Elliptische constructies drukken een sterkere directieve betekenis uit.

Naast de modale constructie bestaan er ook combinaties van *geblazen* met een infinitief waarin het voltooid deelwoord niet modaal, maar metaforisch of zelfs letterlijk geïnterpreteerd moet worden. Naast dit opvallende semantische verschil onderscheiden zich de zogenaamde 'atypische attestaties' ook vormelijk van de modale constructie: meestal gaat het om instanties van de *Vorgangspassiv*-constructie of de voltooid tegenwoordige tijd. Ook hun gerealiseerde type-productiviteit is anders: de atypische attestaties zijn slechts met *verzamelen* en *rusten* geattesteerd, terwijl de modale constructie met minstens 172 lexicale infinitieven gecombineerd kan worden.

In de vijfde paragraaf werd de historische ontwikkeling van de *geblazen*-constructie aan de hand van kwalitatieve data onderzocht. Het is waarschijnlijk dat de modale betekenis van *geblazen* door een proces

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

van *semantic bleaching* uit de metaforische interpretatie in atypische attestaties is ontstaan, die wederom van de letterlijke interpretatie afstamt. Deze ontwikkeling is een gedeeltelijke bevestiging van de hypotheses van Coppen (1998) en Foolen (2014). Ze kan echter niet verklaren waarom de modale constructie met andere werkwoorden en subjecten voorkomt dan de atypische attestaties en waarom er een plotse productiviteitstoename in de jaren 1950 van de twintigste eeuw blijkt te zijn geweest. Daarom neemt deze studie aan dat de modale *geblazen*-constructie een samenstelling is van het metaforische *geblazen* en de [*het* KWW INF_h]-constructie en dus als *multiple source construction* gekarakteriseerd moet worden.

Deze hypothese wordt weliswaar door de kwalitatieve data en door ander onderzoek over constructionalisatieprocessen ondersteund, maar er zou een gedetailleerder, kwantitatief onderzoek naar de geschiedenis van de constructie nodig zijn om deze hypothese definitief te bevestigen (of te weerleggen). Hiervoor zullen wellicht grotere corpora van het Nederlands van de negentiende en twintigste eeuw nodig zijn. Ook om de precieze geografische oorsprong van de *geblazen*-constructie te achterhalen, is meer onderzoek nodig.

De bevindingen van deze studie kunnen voor de descriptieve taalkunde van belang zijn. Hopelijk wordt de constructie in de toekomst adequater beschreven in de Nederlandse referentiegrammatica's en woordenboeken. Ook de empirische neerlandistiek kan op dit artikel voortbouwen. Zo zouden eventuele verschillen tussen de geschreven en gesproken taal of tussen verschillende genres onderzocht kunnen worden. Tot slot kan de Nederlandse *geblazen*-constructie een interessant studieobject zijn voor de contrastieve linguïstiek, de vertaalwetenschap of het tweedetaalverwervingsonderzoek, aangezien er geen vormelijke equivalenten in andere Germaanse of Romaanse talen bestaan, misschien zelfs in geen enkele andere taal ter wereld. Met andere woorden: het is onderzoeken geblazen!

Referenties

(ANS 1997 =) Haeseryn, W., K. Romein, G. Geerts, J. de Rooij & M.C. van den Toorn (1997). *Algemene Nederlandse Spraakkunst*. 2e uitgave, 2 banden. Groningen/Deurne: Martinun Nijhoff/Wolters Plantyn.

Barðdal, Jóhanna (2008). *Productivity: Evidence from case and argument structure in Icelandic*. Amsterdam: Benjamins.

Booij, Geert (2010). *Construction morphology*. Oxford: Oxford University Press.

Broekhuis, Hans & Norbert Corver (2015). *Syntax of Dutch: Verbs and verb phrases, volume 2*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

Broekhuis, Hans & Norbert Corver (2016). *Syntax of Dutch: Verbs and verb phrases, volume 3*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Broekhuis, Hans, Norbert Corver & Riet Vos (2015). *Syntax of Dutch: Verbs and verb phrases, volume 1*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Bußmann, Hadumod (2008). *Lexikon der Sprachwissenschaft*. 4e uitgave. Stuttgart: Kröner.

Coppen, Peter-Arno (1998). *Linguïstisch miniatuurtje XLV: Wordt dit weer smullen geblazen?* <http://www.neder-l.nl/newindex.html?http://www.neder-l.nl/bulletin/1998/04/980417.html >, laatst geraadpleegd op 18 december 2018.

Coussé, Evie (2010). Een digitaal compilatiecorpus historisch Nederlands. *Lexikos* 20, 123-142.

Coussé, Evie & Albert Oosterhof (2012). Het imperativische participium in het Nederlands: Vorm, betekenis en gebruik. *Nederlandse Taalkunde* 17(1), 26-55.

Croft, William (2001). *Radical construction grammar: Syntactic theory in typological perspective*. Oxford: Oxford University Press.

Foolen, Ad (2014). Geblazen. In: C. de Haan, M. Mooijaart, A. van Santen, T. Simons & S. Zwaaneveldt (red.), *Woordenboek voor Marijke over taalverandering*. Ongepubliceerd Festschrift, Leiden.

Goldberg, Adele (1995). *Constructions: A Construction Grammar approach to argument structure*. Chicago: University of Chicago Press.

Goldberg, Adele (2006). *Constructions at work: The nature of generalization in language*. Oxford: Oxford University Press.

Gries, Stefan Th. & Anatol Stefanowitsch (2004): Extending collostructional analysis: A corpus-based perspective on 'alternations'. *International Journal of Corpus Linguistics* 9(1), 97-129.

Hopper, Paul J. & Elizabeth Closs Traugott (2003): *Grammaticalization*. 2e uitgave. Cambridge: Cambridge University Press.

Instituut voor de Nederlandse Taal (2014-). *SoNaR-corpus*. <http://opensonar.inl.nl>, laatst geraadpleegd op 29 augustus 2019.

Olmen, Daniël Van (2009). De imperativische infinitief in het Nederlands: Een corpusgebaseerde benadering. *Nederlandse Taalkunde* 14(2), 147-170.

Oostdijk, Nelleke, Martin Reynaert, Véronique Hoste & Ineke Schuurman (2013). The construction of a 500-million-word reference corpus of contemporary written Dutch. In: P. Spyns & J. Odijk (red.), *Essential Speech and Language Technology for Dutch*: R*esults by the STEVIN-programme*. Berlijn/Heidelberg: Springer, 219-247.

Oosterhof, Albert & Jack Hoeksema (2008). *Uitkijken*, *oppassen* en *opletten*: Een corpusonderzoek naar polaire gevoeligheid en andere distributionele eigenschappen. *TABU: Bulletin voor taalwetenschap* 37(1/2), 79-110.

Taalunie, Vlaamse Erfgoedbibliotheek & Koninklijke Bibliotheek (1999-). *Digitale Bibliotheek voor de Nederlandse Letteren*. <http://www.dbnl.org>, laatst geraadpleegd op 4 september 2019.

Traugott, Elizabeth Closs & Graeme Trousdale (2013). *Constructionalization and constructional changes*. Oxford: Oxford University Press.

(Van Dale 2015=) Boon, Ton den & Ruud Hendrickx (red.) (2015). *Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal*. Vijftiende, herziene editie. Utrecht/Antwerpen: Van Dale Uitgevers.

Velde, Freek Van de (2006). Verzamelen geblazen. <https://taalkoeien.wordpress.com/2006/01/19/verzamelen-blazen/>, laatst geraadpleegd op 18 december 2018.

Velde, Freek Van de, Hendrik de Smet & Lobke Ghesquière (2013). On multiple source constructions in language change. *Studies in Language* 37(3), 473-489.

Verhagen, Arie (2005). Constructiegrammatica en 'usage based' taalkunde. *Nederlandse Taalkunde* 10(3/4), 197-222.

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104

Over de auteur

Tom Bossuyt, Universiteit Gent / Albert-Ludwigs-Universiteit Freiburg
E-mail: Tom.Bossuyt@UGent.be

Guest (guest)
IP: 157.193.240.104